

سید مهدی طیب زاده

رئیس اتاق کرمان

ابزارهای نوین تأمین مالی

در نظام بانکی ایران، بانک‌ها تقریباً ۸۰ درصد از تأمین مالی را بر عهده دارند. با این حال، به جای تمرکز بر واسطه‌گری مالی و تأمین مالی تولید، بانک‌ها به بنگاه‌داری پرداخته‌اند. این امر به ویژه به دلیل انباشت نکول دارایی‌ها، باعث کاهش توان بانک‌ها در تأمین مالی فعالیت‌های تولیدی شده است. در شرایطی که سیستم بانکی نمی‌تواند به طور مؤثر نیازهای مالی بخش خصوصی را برطرف کند، استفاده از ابزارهای نوین تأمین مالی نظیر فکتورینگ و اوراق گام می‌تواند راهگشا باشد. این ابزارها در سال‌های اخیر با وجود رشد نسبی، به دلیل مشکلات ساختاری، نظارتی و اجرایی نتوانسته‌اند نقش خود را به درستی ایفا کنند و همچنان با چالش‌های جدی مواجه هستند.

یکی از مشکلات اصلی در مسیر استفاده از این ابزارها، فقدان شفافیت مالی و عدم ثبت رسمی قراردادهای آنهاست. برای موفقیت این ابزارها، لازم است که تمام طرفین درگیر، از کارفرمایان گرفته تا نهادهای مالی، شفافیت کامل داشته باشند. در حال حاضر، بسیاری از این ابزارها هنوز در مراحل ابتدایی قرار دارند و تنها در قالب طرح‌های پالیوت با حجم محدود اجرایی می‌شوند. علاوه بر این، تغییرات مکرر و کند در آیین‌نامه‌ها و مقررات اجرایی و همچنین آشنایی نداشتن فعالان اقتصادی با این ابزارها، از دیگر عواملی است که مانع از استفاده مؤثر از آنها می‌شود.

از سوی دیگر، شرایط کلان اقتصادی در کشور وضعیت مناسبی ندارد. تحریم‌ها موجب افت شدید سرمایه‌گذاری خارجی و کاهش منابع مالی در اقتصاد شده‌اند. علاوه بر این، دولت به دلیل کسری بودجه شدید، بخش عمده‌ای از بازار بدهی را در اختیار دارد که به این ترتیب جایی برای تأمین مالی بخش خصوصی باقی نمی‌گذارد. تورم بالا و بی‌ثباتی اقتصادی نیز برنامه‌ریزی بلندمدت را دشوار کرده و انگیزه‌های تومری را در بازار ایجاد کرده است. در این شرایط، نرخ بهره بالا در بازار سرمایه (گاهی بیش از ۳۰ درصد) باعث می‌شود که استفاده از این ابزارها برای بسیاری از طرح‌های تولیدی توجیه اقتصادی نداشته باشد.

یکی دیگر از موانع مهم در مسیر اجرای مؤثر ابزارهای نوین تأمین مالی، سیاست‌گذاری‌های نادرست و دخالت‌های دولت در بازار است. قیمت‌گذاری دستوری محصولات و محدودیت‌های اعمال شده بر سودآوری بنگاه‌های تولیدی، موجب کاهش توان تولید و سودآوری آنها می‌شود. هنگامی که یک بنگاه قادر به سودآوری نباشد، استفاده از ابزارهای تأمین مالی برای توسعه آن به امری غیرضروری تبدیل می‌شود و تنها در پی تأمین نقدینگی برای بقا خواهد بود. برای ارزیابی دقیق وضعیت بنگاه‌ها و شناسایی چالش‌های نقدینگی، بررسی منابع تأمین مالی، نوع چالش‌ها، مشتریان و شفافیت مالی ضروری است. برای موفقیت در استفاده از ابزارهای نوین تأمین مالی، نیاز به هماهنگی و همکاری بیشتر میان نهادهای اجرایی و بانک‌ها است. اصلاح این ابزارها و استفاده از برخی از آنها برای رفع مشکلات، ضروری به نظر می‌رسد.

راهکارهای شستا برای حل بحران انرژی

مشاور عالی مدیرعامل تدکو معتقد است در شرایط بحرانی انرژی، اصلاح تعرفه‌ها و افزایش سرمایه‌گذاری در تجدیدپذیرها، به‌ویژه در بخش گاز و برق، می‌تواند نقشی کلیدی در رفع ناترازی انرژی و کاهش خاموشی‌ها ایفا کند

داشت؛ چرا که مصرف انرژی ایرانیان در قیاس با متوسط جهانی ۲/۵ برابر بیشتر است. نکته دیگر آنکه اصلاح مصرف تنها مربوط به مردم نمی‌شود و در صنایع نیز این موضوع باید مورد توجه جدی قرار گیرد. بر این اساس قوانین خوبی نیز در این سال‌ها تدوین شده تا چنانچه واحدی بتواند ۲۵ برق مصرفی خود را از طریق تجدیدپذیرها تأمین کند، مشمول قطعی‌های برق نشود. اکنون بر اساس آنچه صورت گرفته مادر صنایع معدنی نیز مورد استفاده قرار داد. همچنین تدکو به نمایندگی از مجموعه وزارت کار و سازمان تأمین اجتماعی و شستا در بخش سیمان که چهارمین مصرف‌کننده عمده صنایع محسوب می‌شود، اقداماتی را انجام داده‌ایم تا هلدینگ سیمانی زیرمجموعه شستا شاهد کاهش ۳۵ درصدی مصرف برق باشد. این رویکرد اثرات زیست محیطی مثبتی نیز بر جای خواهد گذاشت و با توجه به آنکه در مجموعه شستا صنایع متعددی فعالیت دارند می‌توان آن را برای پتروشیمی و صنایع معدنی نیز مورد استفاده قرار داد. همچنین گام دیگر تدکو برگزاری جشنواره ملی نوآوری‌های انرژی است که در این زمینه یکی از گام‌ها این بوده که با همراهی و همکاری نهادهای متعددی مانند معاونت علمی ریاست جمهوری، اتاق بازرگانی و وزارت نیرو تیمی از متخصصان در جشنواره‌های متعدد حضور می‌یابند و در پتل‌هایی با عنوان «انرژی تاخر» درباره مباحث انرژی کارگاه‌هایی را برگزار می‌کنند تا بر این اساس بتوان از نظر متخصصان و کارشناسان حوزه‌های مختلف نیز برخوردار شد.

● **مفهوم و هدف اصلی جشنواره نوآوری‌های انرژی چیست و چه رویکردی در پیش دارد؟**
در واقع تلاش بر آن است بخش‌های مختلف جامعه نسبت به این موضوع حساس شوند و با دقت بیشتری اقدام کنند. این رویداد درصداست تا با شناسایی، انتخاب و حمایت از طرح‌ها و محصولات فناورانه در محورهای کلیدی انرژی‌های تجدیدپذیر، بهینه‌سازی مصرف انرژی در صنایع، فناوری‌های ذخیره‌سازی انرژی، دیجیتال‌سازی و هوشمندسازی شبکه‌های انرژی، کاهش آلاینده‌گی و توسعه پایدار، و همچنین طراحی فرایندها و مدل‌های کسب‌وکار نوآورانه، گامی مؤثر در جهت بهینه‌سازی مصرف انرژی، افزایش تاب‌آوری صنعتی و توسعه پایدار بردارد. این جشنواره بستری برای تبدیل طرح‌های نوبه‌هاکارهای عملیاتی در صنعت انرژی کشور فراهم می‌کند. این جشنواره با در نظرگیری طیف وسیعی از نوآوری‌ها، محصولات بالغ و آماده به کارگیری در صنعت، طرح‌های در حال توسعه و ایده‌های توسعه‌یافته را مورد پذیرش قرار می‌دهد. با این حال، اولویت و تمرکز اصلی بر روی محصولات و راهکارهایی است که از قابلیت تجاری‌سازی بالایی برخوردار بوده و بتوانند در کوتاه‌ترین زمان ممکن به مرحله تولید صنعتی و کاربرد عملیاتی در صنایع انرژی کشور برسند. این رویکرد به منظور ایجاد بیشترین تأثیر در حل چالش‌های فوری صنعت انرژی و پاسخگویی به نیازهای ملموس بازار طراحی شده است.

با وجود برخورداری از دومین ذخایر بزرگ گاز طبیعی و منابع عظیم نفتی، ایران با بحران ناترازی انرژی روبه‌روست. شکاف فزاینده میان تقاضای واقعی انرژی و تولید آن، این معضل را به یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های کشور تبدیل کرده است. این ناترازی نه تنها منجر به خاموشی‌های مکرر و افت فشار گاز در زمستان‌ها شده، بلکه صنایع را نیز با بحران‌های اقتصادی مواجه کرده است. فرسودگی نیروگاه‌ها و کاهش ظرفیت واقعی تولید برق، که حدود ۳۰ درصد از ظرفیت اسمی پایین‌تر است، وضعیت را پیچیده‌تر کرده است. علاوه بر این، اتلاف انرژی در شبکه‌های تولید و انتقال، که بین ۱۳ تا ۴۰ درصد متغیر است، و کسری روزانه گاز تا ۲۵۰ میلیون مترمکعب در زمستان، ابعاد بحران را افزایش داده است. برای رفع این ناترازی‌ها، ایران به سرمایه‌گذاری کلانی نیاز دارد، به‌ویژه در بخش برق (۲۰ میلیارد دلار) و نفت و گاز (۱۲۰ تا ۲۵۰ میلیارد دلار).

با وجود این چالش‌ها، شرکت توسعه مدیریت انرژی تأمین (تدکو)، هلدینگ انرژی شستا، با برگزاری جشنواره ملی نوآوری‌های انرژی گام‌هایی به سوی یافتن راهکارهای مؤثر برداشته است. در گفتگویی با علی‌رضا کفشکنان، مشاور عالی مدیرعامل تدکو، او از سهم انرژی‌های تجدیدپذیر و لزوم اصلاح تعرفه‌ها به عنوان عوامل کلیدی در بهبود این بحران سخن گفت.

درصد برق خود را از این طریق تأمین می‌کند یا امارات برای تأمین حدود ۲۰ درصد برق خود از این طریق برنامه‌ریزی کرده و کشورهای دیگری مانند ارمنستان یا حتی عربستان با آن حجم منابع نفت و گاز به سمت استفاده از انرژی هسته‌ای گام برداشته‌اند. در حال حاضر ما در بحث انرژی خورشیدی و بادی سالانه حدود ۹۵ هزار مگاوات تولید داریم اما همچنان از ۹۵ هزار مگاوات برق تولیدی کشورها حدود ۲ هزار مگاوات به شیوه تجدیدپذیر تولید می‌شود. البته در این حوزه طرح‌های متعددی ارائه شده و مقرر شده است تا پایان سال جاری این عدد به ۳ هزار و ۵۰۰ مگاوات و در سال آینده به ۷ هزار مگاوات افزایش پیدا کند. طی یک تا دو سال گذشته شاهد رشد خوبی در توسعه تجدیدپذیرها به ویژه بخش خورشیدی بوده‌ایم اما بنا نیست و امکان هم ندارد که ما بتوانیم تمام تولید کشور را در این عرصه دنبال کنیم. اگر قرار باشد بیش از ۲۰ درصد بازار انرژی کشور به تجدیدپذیرها اختصاص داده شود، در این بازار دچار اختلال خواهیم شد.

البته ما همچنان با رسیدن به سهم ۲۰ درصدی نیز فاصله قابل توجهی داریم، اما با توجه به قوانین خوبی که طی سال‌های گذشته وضع شده به نظر می‌رسد رسیدن به این نقطه طی سالیان پیش رو دور از ذهن نباشد.

● **تا چه اندازه بهره‌گیری از شیوه‌های دیگر تولید انرژی در ایران عملیاتی و اجرایی خواهد بود؟**
واقعیت آن است که انرژی‌های نوبه مراتب نسبت به انرژی فسیلی که ما طی این سال‌ها همواره از آن بهره برده‌ایم؛ هزینه‌هایی بالاتر دارند و بر همین اساس ممکن است استفاده از آنها در ایران چندان توجیه‌پذیر به نظر نرسد اما باید به این نکته نیز توجه داشت که با پیشرفت تکنولوژی هزینه انرژی‌های تجدیدپذیر نیز کاهش پیدا می‌کند؛ به گونه‌ای که قبلاً هر مگاوات برق تولید شده به این شیوه حدود یک و نیم میلیون دلار هزینه داشت، اما اکنون این رقم به حدود ۴۰۰ هزار دلار رسیده است. در هر حال، ما باید این نکته را به خاطر داشته باشیم که با واقعی‌سازی قیمت انرژی حتی می‌توان کل اقتصاد و صنعت را رونق داد، بنابراین چنانچه به این سمت گام برداشته شود، انگیزه سرمایه‌گذاری در تجدیدپذیرها نیز افزایش پیدا خواهد کرد.

البته بهینه‌سازی مصرف را نیز همواره باید مد نظر

● **با توجه به وضعیت اقتصادی کنونی، آیا در چنین شرایطی، موضوع اصلاح تعرفه‌ها قابل اجرا و عملیاتی به نظر می‌رسد؟**

راهکار اصلی مقابله با رفع ناترازی انرژی بحث اصلاح قیمت است. تا زمانی که قیمت‌ها اصلاح نشود این معادله درست نخواهد شد. حتی شاید بتوان گفت یکی از راهکارهای کنترل تورم کشور نیز بحث اصلاح قیمت‌های انرژی است. البته این صحبت به این معنا نیست که به طور سریع افزایش تعرفه‌ها در دستور کار قرار گیرد؛ چرا که این رویکرد موجب می‌شود به خانواده‌ها هزینه‌های سرسام‌آور دیگری نیز تحمیل شود، اما در نهایت بسیاری از کشورهای دنیا این رویکرد را تجربه کرده‌اند و ما نیز می‌توانیم به طور تدریجی به این سمت گام برداشته و قیمت حامل‌های انرژی را به سوی واقعی شدن نزدیک کنیم. در قوانین نیز طی سالانه گذشته این مسئله مورد توجه قرار گرفته و به طور مثال در برنامه هفتم پیشرفت چنین رویکردی اعمال شده است. در گام اول نیز به مصرف‌ها و افراد پرمصرف مورد توجه قرار گرفته‌اند. حال ممکن است گفته شود در این شرایط صنایع آسیب می‌بینند اما باید به این نکته نیز توجه داشت که اگر صنعتی بر پایه استفاده از انرژی ارزان شکل گرفته در نهایت فاقد مزیت رقابتی محسوب می‌شود و به نوعی با رانت انرژی ایجاد شده است. حتی اگر با این رویکرد محصول برخی شرکت‌ها صادر شود ما به نوعی انرژی خود را به طور مفت و ارزان از دست داده‌ایم. در چنین شرایطی طبیعی است که چه تولیدکننده و چه مصرف‌کننده هیچگاه به دنبال بهینه‌سازی مصرف انرژی نخواهد رفت؛ چرا که بهینه‌سازی نیز برای آنها هزینه‌های خاص خود را به دنبال دارد.

● **با توجه به توجه فزاینده جهانی به استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر در سال‌های اخیر، به نظر شما چه عواملی موجب توجه روزافزون به این منابع انرژی در دنیا شده است؟**

تأمین انرژی پایدار ایدار ایجاد می‌کند ما سبب انرژی خود را متنوع تعریف کنیم و در این مسیر توسعه تجدیدپذیرها اقدام بسیار مناسبی خواهد بود. اکنون بخش عمده سبب انرژی ما بر پایه گاز چیده شده و سهم تجدیدپذیرها در این میان بسیار اندک است. حتی انرژی هسته‌ای که جزو انرژی‌های پاک محسوب می‌شود در بسیاری کشورها مورد استفاده قرار می‌گیرد. به طور مثال کشوری مانند فرانسه ۷۰

● **در سال‌های اخیر، بخش قابل توجهی از ناترازی‌های کشور به حوزه انرژی تعلق داشته است. با توجه به ابعاد پیچیده و چالش‌های پیش رو، به نظر شما افق‌های ممکن برای رفع و جبران این ناترازی‌ها کجا و چگونه قابل ترسیم است؟**

باید توجه داشت مبحث ناترازی انرژی مربوط به سال‌های اخیر نبوده و در واقع از دهه ۸۰ که بحث سیاست‌های تثبیت قیمت حامل‌های انرژی اجرایی شد؛ شاهد افول صنعت برق بودیم و هستیم. حالا در دوره پیک مصرف حدود ۱۵ تا ۲۰ هزار مگاوات کمبود برق داریم و در حوزه گاز نیز سالانه حدود ۲۵ درصد ناترازی وجود دارد و در بحث سوخت نیز وضعیت به همین منوال است و سالانه حدود ۶ میلیارد دلار صرف واردات این حوزه می‌شود. تمام این موارد گویای آن است که مشکلی در این حوزه وجود دارد. یکی از اصلی‌ترین مسائل حوزه انرژی را می‌توان به تثبیت قیمت و مداخلات قیمتی که حتی از دهه ۵۰ در کشور آغاز شده مرتبط دانست. این مسئله نه تنها تأمین انرژی را با مشکل مواجه کرده بلکه حتی در ایجاد تورم در کشور نیز اثرگذار بوده تا جایی که می‌توان گفت یکی از ریشه‌های اصلی تورم ایران با سیاست‌های یارانه‌ای آن در حوزه انرژی مرتبط است. این رویکرد منجر به عدم تمایل سرمایه‌گذاران برای ورود به حوزه انرژی شده و در نهایت در این سال‌ها میزان تولید و مصرف با یکدیگر همخوان نشده است. در چنین شرایطی نیاز به ورود دولت وجود دارد و دولت هم طبیعتاً تا یک مقطع می‌تواند در این حوزه کمبودها را پوشش دهد. حتی برای جبران نقص سرمایه‌گذاری، دولت در نهایت مجبور به چاپ پول خواهد بود که همین مسئله خود به تورم کشور دامن می‌زند. بنابراین به طور دائم با دومینوی افزایش فاصله عرضه و تقاضا، ناترازی انرژی و بالا رفتن هزینه‌ها در کشور مواجه هستیم. در این مسیر هرگاه دولت‌ها با کمبود انرژی مواجه می‌شوند به سراغ صنایع به ویژه صنایع بزرگ می‌روند و بر این اساس از سال ۱۳۹۹ شاهدیم که تحت عنوان مدیریت مصرف در مقاطع مختلف برق صنایع قطع شده و به آنها اعمال خاموشی‌های مقطعی می‌شود. این رویکرد نیز در نهایت منجر به آن خواهد شد که با محدودیت صنایع حجم کالا در داخل بازارها کاهش یابد و از سوی دیگر واحدها به سمت تعطیلی رفته و بیکاری گسترش پیدا کند.

بحران ناترازی انرژی ایران نیازمند ترکیبی از اصلاح ساختار قیمت‌ها توسعه تجدیدپذیرها جذب سرمایه و نوآوری صنعتی هدفمند پایدار است